

Справка за оригиналните научни приноси

на гл. ас. д-р Цветанка Цолова Дилкова

Научните приноси, съдържащи се в депозираните трудове за участие в конкурса за академичната длъжност доцент в професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по...(Методика на обучението по английски език), обявен в ДВ, бр. 96 от 17.11.2023г., се разглеждат в контекста на изследователската продукция на авторката. Материалите, върху които се основават посочените научни приноси, не са използвани в предишни процедури. В настоящата справка се обобщават теоретичните и теоретико-приложните резултати от изследователската дейност. Те са в областта на лингводидактиката и лингвокултурологията в обучението по английски език, в обучението по английски език за академични и специфични цели. Това са основните направления, които очертават оригиналните научни приноси на кандидатката.

1. В областта на лингводидактиката и лингвокултурологията в обучението по английски език.

За изследователския интерес на авторката към лингвокултурологията свидетелства хабилитационният труд „Лингвокултурологичният аспект в съвременните учебници по английски език“ (Цветанка Дилкова, Лингвокултурологичният аспект в съвременните учебници по английски език, УИ „Св. Климент Охридски“, 2023, 160 с., ISBN 978-954-07-5874-9). Монографията е фокусирана върху представянето на лингвокултурологичния аспект в съвременните учебници по английски език, като за целта са разгледани и анализирани учебни системи, които се използват в българските средни училища с интензивно изучаване на английски език. Изхождайки от взаимовръзката между историческото, лингвистично и културно развитие на английския език като предпоставка за успешното усвояване на езика-цел е представен кратък преглед на развитието на английския език от създаването му до превръщането му в доминантен език в международен план, изучаването му като глобален език и лингва франка за комуникация. Разгледани са вариантите на изучаване на английски език за специфични цели и интензивното му изучаване в българските средни училища, мястото на лингвокултурологията в съвременното обучение по чужди езици и лингвокултурологичният аспект в определени учебници, предназначени за употреба в българската образователна система.

В публикацията „Лингвокултурологичен подход в чуждоезиковото обучение„ (Цветанка Дилкова, Лингвокултурологичен подход в чуждоезиковото обучение, i-Продължаващо образование, vol. 17/2022, ISSN (online): 1312-899X <https://diuu.bg/emag/14046/>) лингвокултурологичният подход се разглежда като отражение на съвременните изисквания в областта на чуждоезиковото обучение, пречупени през призмата на културния аспект и възникването му в резултат от вижданията за езика като културен феномен. Авторката обръща специално внимание на развитието на лингвокултурна компетентност и лингвокултурна саморефлексия у обучаваните, което е от съществено значение за чуждоезиковото усвояване. Английският език се е превърнал в най-често използваното средство за комуникация в световен мащаб и в крайна сметка в това, което в научната литература се определя като „международен английски“ или „глобален английски“.

Статията „Лингвокултурологично преподаване на английски език“ описва модел на преподаване и изучаване, чиято цел е да насърчава лингвокултурното разбиране чрез комбинирано преподаване на език и култура (Цветанка Дилкова, Лингвокултурологично преподаване на английски език, i-Продължаващо образование, т. 18/2023, ISSN (online): 1312-899X <https://diuu.bg/emag/15415/>). Специално внимание се обръща на факта, че въпреки осъзнаването на значението на развитието на лингвокултурна комуникативна компетентност, преподавателите често са склонни да предпочетат лингвокултурно преподаване с фокус върху усвояване и предаване на лингвистични знания. Посочени са като най-успешни лингвокултурни модели проектно-базираните и тези, които водят до конкретни крайни резултати (продукти). От съществено значение са реалистичните очаквания, които да се прилагат в чуждоезиковото обучение в контекста на обучаемите.

В публикацията „Учебните системи по английски език в контекста на лингвокултурологията“ (Цветанка Дилкова, Учебните системи по английски език в контекста на лингвокултурологията, i-Продължаващо образование, т. 18/2023, ISSN (online): 1312-899X <https://diuu.bg/emag/15421/>) темата за преподаване на език и култура е разширена с наблюдения на авторката върху учебните системи, които се използват масово в българските средни училища. Подчертава се, че за придобиването на културна, лингвокултурна и интеркултурна компетентност е необходимо да се изведат на преден план културните нюанси в комуникативните дейности в учебниците по чужд език, а учебниците по английски език имат потенциала да осигуряват не само насоки в изучаването на езика, но и да служат за платформа за представяне на културното

разнообразие и толерантност, както и да се използват за интегративна среда за постигане на интердисциплинарни знания.

В статията „Linguocultural Diversity and Challenges in Learning International English“ (Tsvetanka Dilkova, *Linguocultural Diversity and Challenges in Learning International English*, сборник от научна конференция на тема: 70 години специалност „Тюркология“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, УИ „Св. Климент Охридски“, 2022) се разглеждат някои от основните фактори, допринасящи за неговото доминиране в различни области, включително образованието, и се представя лингвокултурното многообразие в процеса на изучаване на международен английски език, както и предизвикателствата, с които могат да се сблъскат обучаемите и учителите.

Публикацията „Глобалният език на нашето съвремие“ (Цветанка Дилкова, *Глобалният език на нашето съвремие*. сп. *Philologia/Филология*, бр.42, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, Факултет по класически и нови филологии, София бр. 42, 2022, ISSN (print): 0204-8779, стр. 59-65) представява опит да се хвърли светлина върху причините за широкото разпространение на английския език по света, превръщайки го в глобален език. Посочени са критериите, според които един език може да се счита за глобален език. Този статут оказва въздействие както върху населението на англоезичните страни, така и върху хората, които го изучават като чужд език.

В статията „Родният език като средство за овладяване на комуникативна компетентност“ (Цветанка Дилкова, *Родният език като средство за овладяване на комуникативна компетентност*, i-Продължаващо образование, vol. 18/2023, ISSN (online): 1312-899X <https://diuu.bg/emag/15400/>) вниманието е съсредоточено върху усвояването на граматически и комуникативни знания в изучаването на английски език на базата на концептуалната основа на родния език. Тази информация се съхранява в структурата на езика, като образува обща картина на дадена езикова и културна общност.

Публикацията „Диктовката като лингводидактически инструмент“ (Цветанка Дилкова, *Диктовката като лингводидактически инструмент*, *Лингводидактически записи*, София, УИ „Св. Климент Охридски“, 2022, ISBN: 978-954-07-5609-7, стр. 532-539) откроява възможността да се реабилитира и възстанови диктовката в условията на съвременното чуждоезиково обучение. Посочват се някои полезни практики, които преподавателите по английски език умело и целенасочено да използват в своята работа с обучаемите. Въпреки че диктовката често се използва като средство за оценяване на знанията на обучаемите относно правилния правопис и коректна употреба на

граматическите форми, тя би могла да играе ролята и на инструмент, чрез който да се обогатяват знанията не само в лингвистично, но и в комуникативно отношение.

2. В областта на обучението по английски език за академични и специфични цели

В публикуваната монография на базата на защитения дисертационен труд „Стратегии за учене при превод в обучението по английски език за химикотехнологични специалности“ (Цветанка Дилкова, Стратегии за учене при превод в обучението по английски език за химикотехнологични специалности, УИ „Св. Климент Охридски“, 2023, 216 с., ISBN 978-954-07-5824-4) са изведени особеностите на съвместното усвояване на компетентности в областта на инженерната специалност и комуникативни компетентности по английски език за специализирани цели на основата на развитие на ефективни стратегии за учене. От съвременните цели на обучение по специализиран чужд език в инженерно-технически специалности е изведен методически подход за развитие на умения за превод и за формиране на стратегии за учене, стимулиращ автономност в усвояването на езика-цел и който е преносим за аналогични образователни цели. Разработена е методическа рамка за изследване на стратегиите за учене в чуждоезиков курс за специализирани цели, която осигурява надеждна информация за развитие на дизайна на обучението и е приложима към инженерни специалности. Разработен, апробиран и внедрен е подход за изследване на стратегиите за учене при превод на специализирано научно съдържание. Разработен е нов дизайн за обучение по английски език за специализирани цели чрез подбор на учебното съдържание за инженерни специалности и интегрирано обучение в курсовете по химикотехнологични дисциплини и насочен към изграждане на практически езикови умения за учене през целия живот. Разработени, апробирани и внедрени са иновативни авторски учебителни материали за студенти и преподаватели, осигуряващи авторски дизайн на интегрирано обучение по английски език за специализирани цели и химикотехнологични дисциплини. Младите хора в днешно време избират образование и професия на базата на емоционалните си предпочитания. Тяхното желание да се реализират успешно (и по възможност по-бързо) в съвременни научни области като опазване на околната среда, производство на безвредни за човешкия организъм и природа материали, създаване на нови „зелени“ високотехнологични продукти и др. изискват от тях задълбочени познания в областта на науката и технологиите и усвояване

на знания, умения и компетентности, в това число и комуникативни компетентности на английски език.

Необходимостта от ефективни комуникативни умения на английски език за специалистите е повече от очевидна в съвременната глобализирана среда и това е анализирано в публикацията „Компетентностите в специализираното обучение по английски език“ (Цветанка Дилкова, Компетентностите в специализираното обучение по английски език, i-Продължаващо образование, vol. 18/2023, ISSN (online): 1312-899X <https://diuu.bg/emag/15395/>).

Статията „Персонални стратегии за учене и тяхната ефективност“ (Цветанка Дилкова, Персонални стратегии за учене и тяхната ефективност, i-Продължаващо образование, vol. 18/2023, ISSN (online): 1312-899X <https://diuu.bg/emag/15398/>) разширява интереса на авторката по темата, обръщайки внимание на факта, че целта на преподаването е да подпомага обучаемите в процеса на развитие на ефективни персонални стратегии за учене, които са навсякъде, където се опитваме да научим нещо. Посочва се, че ролята на преподавателя не се ограничава само до функцията да се предизвика осъзнаване от страна на обучаемите за усвояване на подходящите за успешното им представяне стратегии. Преподавателят насочва обучаемите към моделите и усвояването на качества, характерни за постигане на успех, винаги в контекста на техните собствени стратегии.

В публикацията „Интегрирано изучаване на английски език и предметно съдържание“ (Цветанка Дилкова, Интегрирано изучаване на английски език и предметно съдържание, i-Продължаващо образование, т. 18/2023, ISSN (online): 1312-899X <https://diuu.bg/emag/15411/>) авторката изтъква, че акцентът в преподаването на английски език бавно, но сигурно се измества от преподаване на общ английски език с цел пътуване, почивка и комуникация в най-общия смисъл към по-специфични цели и потребности, обвързани с професионалната кариера на обучаемите. В ерата на глобализацията вече няма граници за образованието и пазара на труда, а все повече се усеща необходимостта от усвояване на специфични знания, умения и компетентности и ако английският език за специфични цели отговаря на потребностите на студенти и работещи, то интегрираното преподаване и изучаване на английски език и предметно съдържание (CLIL) се стреми да подготви бъдещите специалисти още на етап средно образование.

Специално внимание заслужава публикацията „Релационни междуезикови процеси в обучението по английски език за специфични цели“ (Цветанка Дилкова, Релационни междуезикови процеси в обучението по английски език за специфични цели, Деветнадесета научна конференция на нехабилитираните преподаватели и докторанти във ФКНФ, съставител: проф. д-р Мадлен Данова, София, УИ "Св. Климент Охридски", 2022, ISSN: 2738-8158 стр. 165-172), в която се акцентира върху преподаването на английски език за специфични цели като деликатен и изискващ много усилия процес по отношение на съдържание, методика и техники, които съответстват на конкретната научна или професионална област и на необходимия лексикален състав на английски език. Отбелязва се, че комуникативната компетентност (писмена и устна) е задължителна като един от най-важните компоненти в характеристиките на тристепенното обучение във висшето образование и акцентирана в Европейската квалификационна рамка. Параметрите на тази компетентност – лингвистична, социолингвистична/социокултурна и прагматична – както по отношение на родния, така и на чуждия език обуславят релационните междуезикови процеси, които настъпват в обучението по английски език за специфични цели. В процеса на изучаване на английски език за специфични цели родният език е носител на специализирано знание, което внася допълнителни функции на преминаването през двата езика при усвояване на материала и представлява специфична методическа задача. Употребата на родния език може да се разглежда като комуникативна стратегия, използвана в случаите, когато възникне проблем с осъществяването на конкретна задача, но тя може да е подкрепа, ако е носител на смисъл от конкретно знание и опит, каквито има при специализирания език.

Статията „Методически аспекти на употребата на роден език в обучението по чужд език“ (Цветанка Дилкова, Методически аспекти на употребата на роден език в обучението по чужд език. Седемнадесета конференция на нехабилитирани преподаватели и докторанти във Факултета по класически и нови филологии, съставител: проф. д-р Мадлен Данова, 2022, ISSN: 2738-8158, стр.350-358) разглежда ролята и употребата на роден език (L1) в обучението по английски като чужд език на базата на различни изследвания, проведени в различни части на света. Установява се, че родният език се използва на практика от преподавателите и обучаваните в световен мащаб на места, където английският език се изучава и преподава като чужд език. Изводът от направените проучвания показва, че от методическа гледна точка L1 е съществена част от инструментариума за подпомагане на обучаваните в усвояването на различни умения по английски език.

Изучаването на английски език в академична среда е подробно разгледано и в статията „Изучаването на английски език в академична среда“ (Цветанка Дилкова, Изучаването на английски език в академична среда, Лингводидактически ракурси, съставители: Димитър Веселинов, Милена Йорданова, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2020, ISBN: 978-954-07-4982-2, стр. 569-575), където са изведени на преден план спецификите, резултат от конкретните условия за включване на обучаемите в дадена програма. Чуждестранните студенти, които изучават английски език в англоезична среда трябва да усвоят всички умения за работа с втори език (английски), за да могат успешно да се справят на академично и ежедневно практическо ниво. За студентите, които учат в среда на роден език и английският език се превръща в език-цел, се проявява друг тип мотивация и съответно институционални и персонални цели на обучението и следващите от това оценки за резултата – качеството на придобитите знания, интегрирането им в професионалната компетентност и социалното им значение.

Един от основните проблеми на съвременното чуждоезиково обучение, с който се сблъскват ежедневно преподавателите и който затруднява тяхната професионална дейност, е голямото разнообразие от характери и стилове на учене и възприемане на обучаваните в класната стая и в същото време унифицираната учебна програма, която преподавателите трябва да съблюдават стриктно независимо от индивидуалните различия на своите учаци. Тази проблематика се разглежда в „Диференцирано преподаване и чуждоезиково обучение в академично разнородна среда“ (Цветанка Дилкова, Диференцирано преподаване и чуждоезиково обучение в академично разнородна среда. Осемнадесета конференция на нехабилитирани преподаватели и докторанти във Факултета по класически и нови филологии, съставител: проф. д-р Мадлен Данова, София, УИ "Св. Климент Охридски", 2022, ISSN: 2738-8158, стр. 251-257). Диференцирането на преподаването предполага съобразяване с характерните особености на обучаваните (сходни нива на владеене на чуждия език, сходни стилове на учене и пр.) с цел осигуряване на подходяща за тях учебна среда. Статията разглежда основните принципи на диференцираното преподаване и тяхното приложение в академично разнородна среда на обучение по чужд език. Представени са различни примери на диференцирано чуждоезиково обучение като част от съвременната лингводидактика.